

selle üle, et meie rahvast tahetallse Saksa teba, ja nimelt õppinud Eestiaste poolt. Sest siis fa tuleb, et Saksa osjast ja haridusest mitte enam lugu ei peeta, nagu see eñnemuiste sündis, kus föik, mis Sakstest tuli, nagu mõnoks ülemaks ja jumalikus osjaks peeti. Eesti mehed töusewad üles, lirju-tawad raamatuid ja peawad oma sündimise olekut fassiks. Nemad ei arva seda enam hääts, kui rahwas oma päriskoolimule selga võõrab ja Saksaks eht mõnoks muuts jaab. Sest on siis fa launis hõlbus mõista, kust nimelt need kaebtused Sakslaste seas töusewad, et meie rahwas tänamata on. See ei ole aga mitte nõnda, kest meie peame füsimä: Kas on üleüldse üks rahwas teisele tänu wöliga? Mina pean oma poolt ütlema: ei ole. Kui Sakslased oleksivad siia tulnud ja armastusest väedte paganate vastu siia riistiuslu ja waimu harimist toonud ja siis — siit jälle ära läinud, siis oleksime neile tänu wöliga olnud. Nemad on aga siia jäänud, meie rahvast orjapöölve alla voodanud, nemad on föik meie maa riikkuse ja wara omale wöinud, meie maa rahval ei ole muud kui maejus jätrele jäänud, ja veel praegu on föik paremad sohad meie maal nende käes, selle pärast on nad selle mäewalise waimusharimise eest, mis nad siia on toonud, küllalt valga saanud, mis veel veel tänu waja on? Iga meesk teab, kus riistus ja wara on, sääl on fa waimu harimine, ilma selleta jääb fa sagedadte köige parem waimu idu kängu. Küsimme siis nüüd veel: Kas oleksime siis foguni pimeduse siisse jäänud, kui Sakslased siia tulemata oleksivad jäänud? Minu arwamine on, et see ialgi wöimalik ei oleks olnud. Waimuharimine ja riistiuss ei ole mitte üksi Saksja rahwa waid köige maailma oma, kui ta siis meile ühest sohast ei oleks tulnud, siis ometi teisest sohast. Kui siis waimu harimine meile Sakslastest ei oleks tulnud, siis ei oleks ta ometi mitte tulemata jäänud. Hää meelega tahab nendega übes food elada ja rahu pidada, hää meelega nende hästi mõtlev ja truu naaber olla, aga tänu — ei ole waja. Meie rahwas ei ole siis Saksja rahvalle mitte waimu harimise ja riistiusu eest tänu wöliga. Sellega ei tahagi ma mitte ütelda, et meie nende maenlased peaksimme olema. Aga töö ja jäägu töeks ja õigus õiguks. Nende lõrwas

tahame leista, mitte nende all. Meie tahame rahwas olla nii sama kui iga rahwas ennast nüüd tunneb rahwa olewat. Meile veldalisse: Mis mässab Eesti rahwa ja tema iseloomu eest hoolt kanda, tema on wåga wâile rahwas ja peab teiste suuremate rahvasteega ühte sula maja ühte sulatatama, teda peab ära sajastatama eht menestatoma, see on teise sõnaga: ta peab maa pâält suutumiaks ära kaduma; Eesti maad, Eesti rahwas ega Eesti keelt ei pea kusgilt enam leitama, föik see loht, kus nüüd Eestlased elavad ja oma keelt räägitavad, peab Saksa maaaks saama ja siin Saksja keelt räägitama eht mõnda muud keelt. Eesti keelt ei pea enam räägitama ega haritama, sest ta peab lõppema, ta on ärafadumise ja hâmituse osa ja vârandus. Meie ago, kes oma rahva seas oleme lašmanud, kes oma keele sees oleme eșmeled armusdonud tulnud, meie, kellele meie rahwa iseloom iseenesest on siisla lašmanud, meie, kes oma lapje-pöölve, oma wanemaid peame aunistama ja falliks pidama, meie ei wöti niisugust mõtet mitte hääts arwata, meie peame oma isewiisi, rahwa ja keele, see on oma rahwuse eest seisma, tema eest hoolt kandma, teda armastama ja mitte eneste läest ära wöitta lajkma. Töö on, et meie maa ja rahwas wâise on, aga siisgi mitte aõmmugi nii wâise, et hõimme wöi ülehomme juba tema surmapäew on. Rahval, mis terive milion hinge suur on, on veel wåga palju elujõudu seos. Aga kui meie ta hulgat pâale waatama peame, siis peame ometi ütlema, et isamaa armastus mitte sest ei tule, kus ema rahwas üls million eht miiskümmend millioni suur on: isamaa armastus tuleb südamesse nii sama kui wanemate armastus, ei waata mitte oma rahwa suuruse waid üleüldse selle pâale, et rahwas on ja elab, ja et see rahwas elab, püüab isamaa armastus tema elu lõrgendada ja ülendada, teda teiste rahvaste silmas aui siisse tösta. Iga isamaa pojja kohus on selle aui hääts tööd teha ja mitte oma rahwuse mahamatjaks ja hauakaevajaks heita."

Suure imekspanemisega tuulas Ann seda Mardi juttu. Sedasuguseid sõnu ei olnud ta ialgi eñne kuulnud. Ta oli siil enne ise oma oruist tunnedalt aimanud, et meie Eesti keelele selle läbi ülelohit tehtalisse, kui temast mitte nii lugu ei peeta,